

Merja Leppälahti

Viekas ja veikeä kettu

**VIEKAS JA VEIKEÄ
KETTU**

Viekas ja veikeä kettu

Merja Leppälahti

Kiitän Taiteen keskustoimikuntaa kirjastoapurahasta.

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2026 Merja Leppälahti

Kannen kuva: Bruno Liljefors: Kettu talvimaisemassa (1926)

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-8890-5

Sisältö

Muuttuva kettu	7
Luonnontieteen kettu	9
Kettu Suomessa	9
Kettu-uskomuksia ja -tarinoita	13
Ketun synty ja ulkonäkö	13
Tulikettu ja revontulet	15
Kettu <i>Kalevalassa</i> ja sananlaskuissa	17
Kettu saduissa	21
Kettusatujen historiaa	21
Kettu Repolainen	23
Satujen keräys Suomessa	24
Kansansadun kettu	27
Ketunmetsästys	34
Mene se viisaskin vipuun	37
Maagista apua metsästyksen	44
Englantilainen kettujahti	46
Kirjallisuuden kettuja	48
Kotimaisia sarjakuvakettuja	53
Kuvakirjoja, lastenkirjoja	55
Serkkuja ja kaukaisempia sukulaisia	57
Naali eli napakettu	57
Kitsune, japanilainen kettu	59
Kojootti ja sakaali	62
Kirjallisuus	68

Muuttuva kettu

Kettu on melko yleinen eläin, sen on moni nähnyt ainakin kauempaa, vaikka metsässä kettu väistääkin ihmisen. Kaupunkilainenkin voi osua näkemään ketun, sillä citykanien perässä on myös kettuja muuttanut kaupunkeihin. Esivanhemmillemme kettu oli konna ja kanavaras, mutta toisaalta arvokas turkiseläin. Nykyään pihakana-loita on vähemmän eikä ketunnahka ole enää kovin paljon arvoinen. Tämä ehkä selittää, miksi suhtautuminen kettuun on muuttunut. Sosiaalisessa mediassa ja yleensäkin populaarikulttuurissa¹ ketusta on tullut söpö ja herttainen olento, jossa ei ole paljonkaan jäljellä entisai-kojen ilkeilevästä kanavarkaasta. Monipuolinen kettu on joka tapauksessa tutustumisen ja tuntemisen arvoinen.

Kettuun tutustuminen aloitetaan luonnontieteellisestä näkökulmasta. Kettu on yleinen lähes koko Suomessa tunturi-Lappia lukuunottamatta. Sen menestymisen salaisuus on sopeutuminen erilaisiin olosuhteisiin ja tilanteisiin. Kun siirrytään kansanperinteeseen, tutustutaan toisenlaiseen kettuun. Ketulla kerrotaan olevan yhdeksän miehen viisautta. Saduissa kettu kuuluu suosituimpiin eläimiin, ja myös satujen kettu on tavallisesti ovela ja viekas.

Ketunmetsästys on ollut tärkeä elinkeino, joten sitä ei voi sivuuttaa. Monet vanhat metsästystavat nähdään nykyään julmilta, mutta aikanaan on ollut tärkeintä saada kettu surmatuksi keinolla millä hyvänsä.

Kettu on esiintynyt myös kirjallisuudessa, ja erityisesti lastenkirjallisuudessa kettu on nykyään suositumpi kuin koskaan.

¹ Hetkittäin kettu on ollut maailmanlaajuisessa suosiossa. Esimerkiksi vuonna 2013 moni tiesi, mitä kettu sanoo. Norjalaisen Ylvis-duon *The Fox* -biisiä on katsottu ja kuunneltu Youtubessa peräti yli miljardi kertaa. Tämäkin aihe lienee nykyään jo pitkälti unohtunut.

Lopuksi on vielä tarjolla pieni silmäys muutamii ketun sukulaisiin. Ketun lähisukulainen naali (*Vulpes lagopus*) on maailmalla elinvoimainen, mutta Suomessa naali on tällä hetkellä äärimmäisen uhanalainen.

Japanilainen kettu voi uskomusten mukaan olla muodonmuuttaja ja elää satoja vuosia. Kajootti ja sakaali ovat kaukaisempia sukulaisia. Ne ovat tässä yhteydessä kiinnostavia, koska niistä kerrotaan osin samantapaisia satuja ja tarinoita kuin ketusta.

Kettukuosit ovat nykyään erittäin suosittuja niin lasten kuin aikuistenkin vaatteissa.

Yläkuva: Karjalan Liiton Siemie-puodin lasten esiliina.

Oikealla: Vuoden 2025 äitiyspakkauksen kettukuvioinen body.

Luonnontieteen kettu

Kettu eli repo kuuluu koiraeläinten heimoon (*Canidae*), joka puolestaan on osa petoeläinten (*Carnivora*) lahkoa. Koiraeläimet jaetaan usein susimaisiin ja kettumaisiin niiden elintapojen perusteella. Susimaiset lajit, kuten susi, kojootti ja sakaali, ovat sosiaalisia ja muodostavat usein laumoja. Kettumaiset lajit, kuten erilaiset kettulajit ja supikoira, taas elävät tavallisesti pareittain. Susi, kojootti ja sakaali sekä sudesta kesytetty koira ovat niin läheisiä sukulaisia, että ne voivat pariutua ja saada jälkeläisiä, vaikka kohtaamisessa on toki todennäköisempää, että jompikumpi osapuoli tappaa toisen. Kettu puolestaan kuuluu hiukan kaukaisempaan sukuhaaraan eikä pysty risteytymään esimerkiksi koiran tai suden kanssa.

Kettu on maailman levinnein maalla liikkuva petoeläin. Kettuja elää Euroopan lisäksi lähes koko Aasiassa, Pohjois-Amerikassa sekä Afrikassa Saharan pohjoispuolella. 1800-luvulla kettua levitettiin metsästystä varten myös Australiaan ja Uuteen Seelantiin, joissa sitä pidetään nykyään haitallisena vieraslajina.

Tässä kirjassa mainitaan myös aavikkokettu (*Vulpes zerda*). Se on koiraeläimistä pienin ja elää Afrikan pohjoisosissa ja Saharassa. Etelä-Amerikassa elävät eteläamerikanketut eivät nimestään huolimatta kuulu kettujen *Vulpes*-sukuun, vaan omaan *Lycalopex*-sukuunsa. Koiraeläimiä nekin silti ovat, ketun lähisukulaisia.

Kettu Suomessa

Suomessa elävä kettu (*Vulpes vulpes*) on yleisimmin väriltään punaruskea ja sitä nimitetään usein punaketuksi. Tavallisesti sen vatsanalus, rinta, leuka ja hännänpää ovat valkoiset ja kypälät ja

korvankärjet mustat. Kettu on keskikokoisen tai pienehkön koiran kokoinen ja painaa keskimäärin 5–6 kiloa, mutta voi joskus olla myös selvästi pienempi tai suurempi. Urokset ovat hiukan naaraita kookkaampia. Ketun erikoistuntomerkki on sen pörheä häntä, joka on 30–50 cm pitkä.

Luonnossa esiintyy myös muita ketun värimuotoja, harmaita ja mustiakin. Ristikettu on punaketun ja mustan ketun jälkeläinen. Turkistarhoissakin kasvatettava hopeakettu on hopeanharmaa. Turkistarhoissa kasvatettava sinikettu taas ei oikeasti ole kettu lainkaan, vaan se on naalin värimuunnos.

Kettu on kaikkiruokainen ja hyvin sopeutuvainen. Se pyydystää pikkujyrsijöitä, jäniksenpoikasia, kanalintuja ja kalojakin. Se voi saalistaa myös metsäkauriin tai valkohäntäpeuran vassoja, mitä on esitetty yhtenä syynä ketun metsästämiseen. Ketulle kelpaavat myös hyönteiset ja raadot sekä marjat, hedelmät ja vilja. Kaupunkien cityketut voivat tonkia jätteitä ja vierailta lintulaudoilla. Kettu liikkuu enemmän hämärässä ja öisin. Se metsästäää tavallisesti yksin, ja välillä se lepäilee paikoilla, joista voi tarkkailla ympäristöä.

Kettu ottaa omakseen muiden eläinten kaivamia ja luonnon muodostamia koloja ja onkaloita, mutta voi kaivaa pesäkolon itsekin. Ketulla on tavallisesti useita koloja, joihin se voi myös varastoida ruokaa. Ketun kiima-aika on helmi–maaliskuussa ja poikaset syntyvät huhti–toukokuussa. Pentueessa on tavallisesti kolmesta viiteen poikasta, mutta pentuja voi olla jopa kaksitoista. Jos jonkin alueen kettukanta jostain syystä vähenee, pentueet kasvavat, ja kun kettuja on jollakin alueella paljon, ne saavat vähemmän pentuja. Myös uros tuo poikasille ruokaa. Urospennut lähtevät etsimään omaa reviiriä tullessaan sukukypsiksi noin kymmenen kuukauden ikäisinä, mutta naaraspennut voivat jäädä vanhempien alueelle pitemmäksi aikaa. Ne voivat jopa osallistua uuden pentueen hoitamiseen.

Viekas ja veikeä kettu

Kettu on varsin yleinen villieläin Suomessa ja koko maailmassakin. Esivanhemmillemme kettu on merkinnyt viekasta kanavarasta, arvokasta turkiseläintä sekä myös kansansatujen suosikkiahmoa. Nykyään kettu on suosittu hahmo sarjakuvissa ja kuvakirjoissa. Söpöt ja veikeät kettukuviot löytyvät myös tekstiileistä sekä käyttö- ja ja koriste-esineistä.

Viekas ja veikeä kettu on kulttuurinen tietokirja, joka kertoo myös luonnontieteelliset faktat ketusta.

